

285

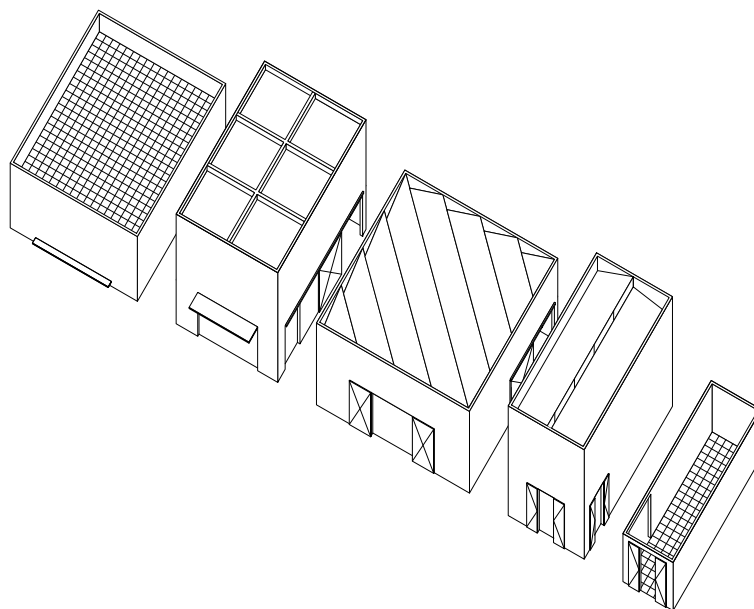
Augustus–September 2020

Museums

Z33 Hasselt, Folkloremuseum Moeskroen, KANAL Centre Pompidou Brussel + interview Rem Koolhaas en Giron/Guyer

	5	Edito	<i>Lisa De Visscher</i>
	7	Opinie	<i>Vincent Becue, Fabienne Courtejoie, Jean-Louis Genard en Jean Stillemans</i>
Actua	10	In Memoriam Christian Kieckens	<i>Caroline Voet</i>
	15	Generiek	<i>Eline Dehullu</i>
	16	Thomas Demand	<i>Mathieu Berteloot en Véronique Patteeuw</i>
	18	Générale	<i>Lara Molino</i>
	20	Studio Thomas Willemse	<i>Gitte Van den Bergh</i>
	22	Desired Spaces	<i>Eline Dehullu</i>
	24	Architectuurboek Vlaanderen n°14	<i>Pieter T'Jonck</i>
Interview	26	Rem Koolhaas	<i>Laura Herman en Christophe Van Gerrewey</i>
Opinie	33	Open Oproep MUKHA, Antwerpen	<i>Edith Wouters</i>
Museums	34	Francesca Torzo , z33, Hasselt	<i>Aslı Çiçek</i>
	40	v+ & Projectiles , Folkloremuseum, Moeskroen	<i>Élodie Degavre</i>
	46	Museumarchitectuur: vriend of vijand?	<i>Pieter T'Jonck</i>
	50	Open Oproep Design Museum, Gent	<i>Pieter T'Jonck</i>
	56	FVWW , Yper Museum, Ieper	<i>Gitte Van den Bergh</i>
	62	Beguïn-Massart , Trinkhall MADmusée, Luik	<i>Guillaume Vanneste</i>
	66	OFFICE , Tim Van Laere Gallery, Antwerpen	<i>Christophe Van Gerrewey</i>
	70	noA - EM2N - Sergison Bates , KANAL-Centre Pompidou, Brussel	<i>Stephen Bates</i>
Interview	76	Gigon/Guyer	<i>Lisa De Visscher</i>
	80	dmvA , Kunstencentrum nOna, Mechelen	<i>Joeri De Bruyn</i>
	84	TRANS - v+ , Leitheater, Deinze	<i>Eline Dehullu</i>
	90	Philippe Samyn and Partners , Le Delta, Namen	<i>Chloë Raemdonck</i>
	97	Product news	<i>Viviane Eeman</i>
Student	106	Existenz KU Leuven	<i>Eline Dehullu</i>
	109	#007	<i>Michiel De Cleene</i>

Biographies

Stephen Bates

is co-founder of Sergison Bates architects and leads the London office. After graduating from the Royal College of Art in 1989, he worked in London and Barcelona. He has taught at various architecture schools, including the Architectural Association.

Vincent Becue

is an architect and doctor in architecture and urban planning. He teaches at the Faculty of Architecture and Urban Planning of UMONS. He is also a teacher-researcher at the Ecole des Ingénieurs de la Ville de Paris.

Mathieu Berteloot

is co-founder of HBAAT Hart Berteloot Atelier Architecture Territoire in Lille (France). He teaches at the Ecole Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage de Lille.

Aslı Çiçek

graduated from the architecture and design department of the Academy of Fine Arts in Munich in 2004. She worked for Gigantes Zenghelis Architects (2005–2007) and Robbrecht en Daem architecten (2007–2014). She founded her own practice in 2014, focusing on exhibition architecture.

Fabienne Courtejoie

is an architect. She was an associate at Artau in Malmedy until 2010. She is a professor at

the Faculty of Architecture of the ULiège. She teaches various Master's courses and develops research within the Team 11 laboratory.

Jocri De Bruyn

studied philosophy in Antwerp and Leuven. From 2001 to 2008 he was editor at A+. He then founded Public Space, a publishing and production house for publications, exhibitions and interdisciplinary research on city, landscape and society.

Michiel De Cleene

is an architectural photographer with an interest in landscape. Since 2015 he has worked on Reference Guide and Documenting Objects as a researcher at KASK School of Arts, where he is a founding member of the School of Speculative Documentary.

Élodie Degavre

is an architect. She teaches at La Cambre-Horta (ULB). She was project manager for ten years at Bureau V+ and currently works with the collective Grue.

Jean-Louis Genard

is a philosopher and a doctor of sociology. He was director of ISA La Cambre for 10 years. After serving as Dean of the Faculty of Architecture at ULB, he devoted himself to research. The editor-in-chief of the journal *Sociologies*, he is the author of many books and articles.

Laura Herman

is a curator and writer. She currently serves as a curator at La Loge in Brussels. She is editor of *De Witte Raaf*, and a theory tutor at the department of Contextual Design at the Design Academy Eindhoven (DAE).

Véronique Patteeuw

is associate professor at the École Nationale Supérieure d'Architecture et du Paysage Lille and editor of *Oase*. Her research focuses on the theory and history of architectural publications in relation to the history of the postmodern.

Chloë Raemdonck

has been a project architect at sogent since 2017. Since 2010, she has been working as an engineer-architect in the field of conversion and restoration of protected heritage.

Jean Stillemaans

is a civil engineer architect and doctor in architectural sciences. He teaches at LOCI-UCLouvain. He was Honorary Dean of the Faculty (2012–2018). He is a founding member of the Laboratoire Analyse Architecture (le laa).

Pieter T'Jonck

is an architect. He writes on architecture, the visual arts and the performing arts for several Belgian and foreign newspapers and magazines. He works for the Klara radio station and was editor-in-chief of A+ in 2017.

Christophe Van Gerrewey

is an architectural and literary theorist with a PhD from Ghent University. He has published in journals such as *Architectural Theory Review*, *A+U* and *2G*. He has co-edited several issues of *Oase*. He teaches at the École Polytechnique Fédérale de Lausanne in Switzerland.

Gitte Van den Bergh

obtained a master's in dutch-language cinematographic, theatrical and literary arts in 2011. In 2015 she obtained a master's in architecture and cinema as an architect at the University of Antwerp. She has worked at RE-ST since 2016.

Guillaume Vanneste

is an architectural engineer, researcher and teacher at LOCI-UCLouvain. He is a founding partner of vvv architecture urbanisme.

Caroline Voet

is an assistant professor at KU Leuven. Her office Voet and De Brabandere specializes in architecture and scenography.

Edith Wouters

is the artistic director at AR-TUR, Turnhout. Since 2016 she has run the cultural architecture practice CAPASitee. She also works as a project coordinator on religious heritage for CRKC.

A+ Architecture In Belgium Bimonthly bilingual magazine, ISSN 1375–5072, Volume 47 (2020) N4

Editorial team

Editor-in-chief
Lisa De Visscher

Deputy editor-in-chief
Elaine Dehullu

Production coordinator
Grégoire Maus

Copywriting French
Nina Closson

Copy-editing Dutch
www.controltaaldelete.be

Copy-editing French
Benoît Francès

Translations
Alain Kinsella,
Nathalie Tabury,
Antoon Wouters,
Patrick Lennon

Graphic design
Kritis & Kritis

Typefaces
GroteskRemix & Starling

Printing
Die Keure, Bruges

Cover image
OFFICE, Tim Van Laere Gallery,
Antwerp © Bas Princen

Content page image
OFFICE, Tim Van Laere Gallery,
Antwerp

Artistic committee

Gilles Debrun,
Pauline Fockedeey,
Nicolas Hemeleers,
Kelly Hendriks,
Véronique Patteeuw,
Hera Van Sande,
Guillaume Vanneste,
Ward Verbakel

Editorial address

Ernest Allardstraat 21/3 –
1000 Brussel
redactie@a-plus.be
www.a-plus.be

A+ is a publication of CIAUD/
ICA5D Information Centre for
Architecture, Urbanism
and Design.

Publisher

Philémon Wachtelaer
Ernest Allardstraat 21/3 –
1000 Brussel

Copyright CIAUD/ICA5D

Articles are the sole
responsibility of the authors.
All rights of reproduction,
translation and adaptation
(even partial) reserved for
all countries.

Board of directors CIAUD/ICA5D

Chair
Philémon Wachtelaer

Vice-chair
Anne Sophie Nottebaert

Secretary
Geert De Groote

Members
Olivier Bastin,
Paul Dujardin,
Benoît Moritz,
Oana Bogdan,
Ruben Goots,
Nicolas Hemeleers,
Stéphanie Lorfèvre,
Isabelle Vanhoonacker,
Eddy Vanzielegheem

Business management

Roel Rijssenbeek

Office management

Deborah Schwarzbaum
abonnement@a-plus.be

Exhibitions and lectures

Lara Molino

Communication

Louise Van Laethem

Advertising management

Rita Minissi
rita.minissi@mima.be
+32 497 500 292

Advertisers

ARCHITECT AT WORK	KREON
BEGA	NELISSEN
LEEFMILIEU	STEENFABRIEKEN
BRUSSEL	RENSON
CARIMAR	REYNALERS
COLT INTERNATIONAL	SAINT GOBAIN
DAVIDTS LIGHTING	GYPROC
DELABIE	SIMONSWERK
DELTA LIGHT	STONE
ERCO	THOMAS & PIRON
ETERNIT	URBAN BRUSSELS
FINSTRAL	VELUX
GEBERIT	VISSMANN
HUNTER DOUGLAS	VOLA
JUNG	WIENERBERGER
KORATON	ZG LIGHTING
	BENELUX

Het sluitstuk als nieuwe ontsluiting

De schrik sloeg de deelnemers aan de Open Oproep voor een uitbreiding van het Designmuseum in Gent wellicht om het hart toen ze de projectdefinitie onder ogen kregen. Ze moesten immers niet alleen een interface met de stad bedenken, maar ook de vele pijnpunten in het bestaande amalgaam van gebouwen oplossen. Voeg daarbij lastige stedenbouwkundige en logistieke randvoorwaarden, en het is haast een wonder dat twee ontwerpteam de opdracht tot een goed einde brachten.

Pieter T'Jonck

EN Participants in the Open Call for an extension of Design Museum Gent may have got a shock when they got to see the project definition. After all, they not only had to come up with an interface with the city, but also had to address the many sore spots in the existing amalgam of buildings. Add to this difficult urban-planning and logistical preconditions, and it is almost a miracle that two design teams brought the assignment to a successful conclusion.

↓
Laureaat Carmody
Groarke/RE-ST/
Trans. Gevel
straatzijde.

↘
Laureaat Carmody
Groarke/RE-ST/
Trans. Gevel
binnentuin.

Het 18de-eeuwse Hotel De Coninck, een stadspaleis in rococostijl, vormt het hart van het huidige museum. Een koetsgang in het corps de logis aan de Jan Breydelstraat voert naar een binnentuin, met daarachter een imposant koetshuis. Daarvan bleef enkel de gevel bewaard. Samen met de schermgevels links en rechts van de binnentuin schept die het beeld van een besloten, perfecte wereld, ook al verhullen die schermgevels slechts passages tussen woonhuis en koetshuis.

In 1992 ontwierp architect Willy Verstraete achter de gevel van het koetshuis een nieuwe museumvleugel. Zijn grote, open plateaus en zwevende trappen vormen een sterk contrast met de 'stijlkamers' in het oude gebouw. Links ervan vond de administratie van het museum onderdak in Huis Leten, een 16de-eeuws 'breedhuis' dat uitgaat op de Drabstraat. Charles Vandenhove gaf de gevel ervan een opmerkelijke make-over voor de stadstentoonstelling *Chambres d'amis* (1986). Het kleine (360 m²) en zeer grillige perceel naast dit huis ligt al jaren braak. Hier zou het sluitstuk moeten komen voor 'Ding!' of 'Design in Gent!'.

In de projectdefinitie staat zonder omwegen dat dit project niet gaat over 'meer m²'. Het moet een interface vormen

tussen de stad en het bestaande museum. Zo wil de stad een *community sense making* museum of een *third place* creëren waar ook een *unserved audience* zich welkom voelt. Die plek moet dan ook nog *smart* en *future proof* zijn. Aan buzzwords geen gebrek.

Vertaald in een programma gaat het om meer dan een museumshop en een restaurant. Vereist zijn ook ruimtes voor workshops, lezingen en debatten, productpresentaties en een stedelijke ontvangstruimte. Het gebouw moet daarnaast een oplossing bieden voor de logistiek van laden en lossen. Een publiekslift moet de toegankelijkheid, ook van de bestaande gebouwen, verbeteren, maar dan zo dat het betalende parcours van het museum, met ingang nog steeds in Hotel De Coninck, gescheiden blijft van het vrij toegankelijke deel. Ten slotte moet de nieuwbouw autonoom kunnen functioneren. Dat alles op 360 m².

De opdrachtgever beseftte dan ook dat het gebouw de hoogte in moest, zij het met respect voor de historische context. Een struikelsteen was dat enkele ramen van de huizen op de hoek van de Drabstraat en de Jan Breydelstraat uitgeven op het terrein. Een lastige erfdiensbaarheid. Niet verwonderlijk dat een zo complex programma, met dito randvoorwaarden, erg verschillende antwoorden opleverde. →

↑
Vier kamers voor
de 'tussenmaat'
van OFFICE Kersten
Geers David Van
Severen.

←
Een 'rank torentje'
van BEL architecten
en Inside Outside
Petra Blaisse.

→
De gestapelde toren
van Monadnock,
FELT en aNNo.

Rank torentje

BEL Architecten kwam het meest fors uit de hoek. Het team bepaalde voor zijn ontwerp een klein vijfhoekig grondvlak naast Huis Leten. Dat liet bestelwagens nog net toe om via een steile helling de kelder te bereiken. Dat loste niet enkel het logistieke probleem op, maar vrijwaarde ook lichten en zichten van de hoekhuizen. Het gevolg was wel dat de ontwerpers radicaal de hoogte in moesten om plaats te bieden aan de rest van het programma. Dat resulteerde in een 'rank torentje', dat een pak hoger was dan wat de stad voor ogen had. Bovendien hingen ze tegen de oostgevel ervan een duizelingwekkende trapconstructie, die eindigde op een uitkijkpunt. Spectaculair, zeker, maar zo wild gesticuleren hoefde misschien ook weer niet?

Ook Monadnock, FELT en ANNO hadden het best moeilijk met de juiste inpassing van hun ontwerp, zij het om andere redenen. Het ontwerp berust op een heldere parti pris: de kroonlijst van Huis Leten verbinden met die van het hoekhuis. De brede gevel die zo ontstaat krijgt een opmerkelijke 'smoel': een zigzaggend vlak van keramisch materiaal en glas over drie etages. De analogie met Fernand Brunfaux Uitgeverij Het Licht in de Sint-Pietersnieuwstraat zou allicht geen Gentenaar ontgaan. Boven het dak staan echter nog drie vijfhoekige, per etage terugwijkende dozen om alle nodige ruimte te bieden. Een uitgekende detaillering geeft ze een lichte en sprookjesachtige aanblik.

Het ziet er prachtig uit, maar de gebreken van het ontwerp zijn talrijk. De hofjes van de hoekhuizen hebben nauwelijks nog licht of zicht. Een rommelig plan ondergraaft de relatie tussen de gevel en de 'stadsruimte' erachter. Die rommeligheid treft ook de verbinding met de rest van het museum. Alles werd ingezet op de buitenkant.

Bijzonder aan het ontwerp van Alan Baxter en Czvek Rigby is dan weer de constructieve benadering: een vernieuwende en duurzame combinatie van (gelamelleerd) hout en beton. Net als het ontwerp van Monadnock, FELT en ANNO sluit het echter de hele straatwand af. Als plan overtuigt het evenmin: de gevraagde lokalen zijn er, maar ze sluiten slecht op elkaar en op de bestaande bebouwing aan.

Vergeleken bij deze ontwerpen is het voorstel van OFFICE Kersten Geers David Van Severen het toppunt van beheersing. Het uitgangspunt van Geers en Van Severen is dat er tussen de grote, slecht gedefinieerde ruimtes van de vleugel uit 1992 en de relatief kleine kamers van Hotel De Coninck een 'tussenmaat' nodig is. Die geven ze gestalte in een reeks van vier kamers, telkens met een andere maat en vorm. Het ontwerp stapelt die pal naast Huis Leten op elkaar. Ze komen niet erg hoog boven de nok van het huis uit, en koppelen zo een sterk beeld aan een volume dat zich bescheiden en precies inpast in de straat.

Dat is niet alles. De kamers worden verticaal van elkaar gescheiden door een zware betonplaat. Die heeft op elke etage dezelfde vorm, bepaald door de rooilijn van de Drabstraat, de schermgevel van de tuin en de tuinmuur van de hoekhuizen. Zo ontstaan op elke etage andere 'restruimtes' rondom de kamers. Ze worden telkens slim ingezet. Op straatniveau ontstaat naast een kamer met een grondplan in de vorm van een parallellogram een driehoekig sas dat bijna kwansuis een doorgang naar de tuin en een nieuwe draaitrap biedt, maar ook een klein parkeerveldje voor bestelwagens afbakent. Op de etages ontstaan rond de kamers balkons die het gevelbeeld verlevendigen en toelaten om objecten buiten uit te stallen.

De achillespees van het ontwerp zit echter in de logistiek van deze kamers. Achter de koetsgang van Huis Leten voorziet het ontwerp een buitenmaatse goederenlift, die loopt →

van de kelder tot de derde etage. Dat degradeert de doorrit en de corresponderende zone op de etages tot de backstage van de kamers. Functioneel klopt dit als een bus, maar wel ten koste van het publieke karakter van Huis Leten. De bijzondere sfeer van de doorrit en de opstap naar de woning worden opgezogen in de back-office van het museum.

Museum in de breedte

Ondanks alle verschillen hebben deze ontwerpen echter één ding gemeen: ze behouden allemaal de indeling van de bestaande gebouwen, met Huis Leten als administratief gebouw. De verdienste van het voorstel van Carmody Groarke, RE-ST en TRANS zit in het feit dat de ontwerpers, onder het motto 'Museum in de breedte', de volledige museumorganisatie onder de loop namen.

Ze nemen Huis Leten bijvoorbeeld volledig op in de werking van het nieuwe gebouw. De koetsgang krijgt een volwaardige publieke rol als doorsteek naar de vleugel uit 1992. Daar kruist deze route die van de koetsgang van Hotel De Coninck naar diezelfde vleugel. De centrale ticketbalie krijgt daar een plaats. De rest van de begane grond van Huis Leten en de achterliggende binnenplaats worden in dit ontwerp herbestemd als café en restaurant. De nieuwbouw aan de Drabstraat laat zo royaal veel plaats voor een grote hal, die als vanzelf aansluit op de circulatie rond de tuin, zonder de hoekhuizen te bezwaren. Een deel ervan kan tijdelijk afgesloten worden voor laden en lossen, maar de hele ruimte kan zich met royale glaswanden ook naar de straat openen bij evenementen.

Om de werking van het gebouw maximaal te betrekken op de straat liggen de workshopruimtes in dit ontwerp niet

op de vierde etage, maar op de eerste, boven de ingang, en kijken ze er met brede ramen op uit. Ook hier wordt Huis Leten ingepalmd en verdwijnt de administratie er. Die verhuist naar de tweede etage van zowel Huis Leten als Hotel De Coninck. Ook de ondergebruikte zolder van beide gebouwen palmen de ontwerpers daarvoor in. Het team ontdekte namelijk een oude bouwaanvraag uit 1754 die dakkapellen voorzag in het dak van Hotel De Coninck, en gebruikte die als vrijbrief om dat ook werkelijk te doen.

Die herschikking van het programma is als het ei van Columbus. Plots krijgt Huis Leten een volwaardige publieke rol en ontstaat een overschot aan ruimte. Dat maakt een breed en hoog volume aan de Drabstraat overbodig. Het nieuwe gebouw respecteert in de breedte royale marges tegenover zowel Huis Leten als de hoekhuizen. In de hoogte overstijgt het nauwelijks de nok van Huis Leten. De smalle kop van dit volume herbergt een grote expozaal met een balkon naar de straat en een groot raam naar de tuin, en daarboven een 'loft' met verbluffende zichten in alle richtingen.

Die contextgevoeligheid heeft ook een nadeel: de vormgeving van het nieuwe gebouw, zoals het dakenspel van de 'loft' of de inplanting van de gevelopeningen, doen wat willekeurig aan, als de resultante van alle randvoorwaarden. Het gevelmateriaal, een bleke baksteen, steekt zwak af tegen de strakke, geraffineerde pleisterwanden van de buurgebouwen. Ook in het interieur ging de aandacht vooral naar een rationele, zeer flexibele technische opbouw, minder naar de expressie. Daar is zeker nog ruimte voor verbetering. Maar als tool voor een nieuw soort designmuseum is dit ontwerp zonder twijfel de beste keuze. ▲ ■ ●

In samenwerking met

BWMSTR
Team
Vlaams
Bouwmeester

→
Een vernieuwende
en duurzame
combinatie van
gelamelleerd hout
en beton van Alan
Baxter, Czvek Rigby
en Assemble Studio.

2020

A+ Architecture in Belgium is published 4 times as a standard issue and 2 times as a special issue

4 standard issues	2 special issues
→ handy format	→ specialized thematic issues
→ projects with photos, plan material and details	→ in-depth texts, extensively documented
→ in Dutch and French, with English summaries	→ in English, also for an international audience
	→ only for subscribers and for sale in bookshops
A+282 Village February–March issue, out 24/2	A+284 Belgium: The Next Generation! June–July issue, out 15/6
A+283 Care April–May issue, out 20/4	A+287 Practices of Change December–January issue, out 14/12 In collaboration with Architecture Workroom Brussels
A+285 Museums August–September issue, out 21/9	
A+286 Structure & Reuse October–November issue, out 16/11	

286

Structure & Reuse

De draagstructuur van een gebouw wordt vaak weggemoffeld onder lagen isolatiemateriaal en gevelbekleding, gipskarton en pleisterwerk. Soms komt ze tevoorschijn en bepaalt ze de ruimtelijke ervaring van een plek. Dan is ze de vormelijke articulatie van het hele gebouw. Bij vele herbestemmingsprojecten is de structuur vaak het enige 'authentieke' element dat echt bewaard blijft. Bij een steeds verder groeiende vraag naar een circulair materiaalbeheer spelen structurele elementen een belangrijke rol. Met projecten van Agwa, Label, a2o, XDGA en Volt.

© Severin Malaud

↑
Agwa, Verbiest,
Brussel

Abonneer u nu op A+!

4 klassieke nummers +
2 speciale uitgaves per jaar

Standaard € 90 (incl. btw)
Studenten en stagiairs € 59 (incl. btw)

Kies voor A+More!

U krijgt bovendien
de 4 klassieke nummers
+ 2 speciale uitgaves per jaar:

Duotickets voor:
alle A+ lezingen in Bozar (min. 6),
onze tentoonstellingen
en debatten

Uitnodigingen voor:
vip-evenementen en vernissages

Toegang tot:
ons tijdschriftenarchief
(1973-heden)

€ 250 (incl. btw)

Abonneer u door overschrijving op
het nummer van ICA5D met
vermelding 'A+ abonnement' of 'A+More':
IBAN: BE25 3101 3956 3282 –
BIC: BBRUBEBB
www.a-plus.be/abonnement,
abonnement@a-plus.be.